

і ЄС одночасно – 1 травня 2004 року – стати повноправними членами ЄС.

1. Проноза В.В., Сюсько І.М. Співробітництво України з державами Центрально-Східної Європи: регіональний аспект міжнародної економічної інтеграції (90-ті роки) // Україна в європейських міжнародних відносинах: Науковий збірник. – К.: Інститут історії України НАН України, 1998. – С.117-139.
2. Obchod se Slovenskem od roku 1993 do roku 2000 // Česko-Slovensko. 2001. Mimoriadna príloha Hospodárskych novin. – S.12.
3. Stredoeurópska dohoda o voľ'nom obchode uzatvorená medzi Českou Republikou, Pol'skou Republikou a Slovenskou Republikou // Medzinárodné otázky.-№1.-1996.-S.59-124.
4. Šucha J. CEFTA – príležitosť spojených trhov // Medzinárodné otázky. – 1996. – N 1. –S.49-58.
5. Z portorožskej deklarácie // Pravda. – 1997. – 17 septembra.

РЕЗЮМЕ

ЧЕШСКО-СЛОВАЦКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В РАМКАХ ТАМОЖЕННОГО СОЮЗУ И СЕФТА (1993 – 2004 ГОДЫ)

Андрейко В.И. (Ужгород)

В статье автор рассматривает основные моменты и проблемы взаимодействия Чешской и Словацкой республик в рамках регионального сотрудничества, взаимной внешнеэкономической политике, которая была направлена на возрождение открытой рыночной экономики и интеграции в ЕС. Чешско-словацкий таможенный союз позволил сблизить и расширить хозяйственные связи между ЧР и СР после распада федерации, в рамках которого координировалась взаимная торговая политика.

Ключевые слова: Чешская и Словацкая Республики, таможенный союз, свободный рынок и торговля, интеграция в ЕС, рыночная экономика, страны Центральной и Восточной Европы, «СЕФТА».

SUMMARY

CZECH AND SLOVAK INTERACTION WITHIN THE CUSTOMS UNION AND CEFTA (1993-2004)

V. Andreyko (Uzhhorod)

The main issues of the Czech and Slovak interaction within regional cooperation, common foreign policy aimed at the revival of open market economy and integration in the EU are dealt in the article. Czech and Slovak Customs Union within which common trade policy was coordinated, enabled the countries to preserve expand economic links between them.

Key words: Czech and Slovak Republics, Customs union, free market and trade, integration to EU, market economy, Central and Eastern-European countries, «CEFTA».

УДК 94 (541.35): 329.71 “19”

НЕПАЛЬСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОШИРЕННЯ МАОЇСТСЬКИХ РУХІВ У КРАЇНАХ ПІВДЕННОЇ АЗІЇ

Пілаш Д. М. (Київ)

У статті розглядається перспектива розгортання антисистемних рухів маоїстського спрямування в країнах Південної Азії. Найважливішим каталізатором цього процесу стала перемога повстанців із Комуністичної партії Непалу (маоїстської) в громадянській війні та проведена за їх участю революційна трансформація політичної системи держави, у якій федеральна республіка змінила індуїстську монархію. На підставі свідчень про діяльність близьких до непальських маоїстів партизан-наксалітів в Індії, а також аналізу суперечливого соціально-економічного положення в регіоні та декларованих ліворадикальними силами регіону цілей робиться висновок про значний потенціал революційних рухів у низці південноазійських держав.

Ключові слова: „Бамбукова революція”, Бутан, громадянська війна в Непалі, Індія, комуністичний рух, маоїзм, марксизм, наксаліти, неолібералізм, Непал, Південна Азія.

Південна Азія, яка охоплює сім незалежних держав (Республіку Індія, Ісламську Республіку Пакистан, Народну Республіку Бангладеш,

Федеративну Демократичну Республіку Непал, Демократичну Соціалістичну Республіку Шрі-Ланка, Королівство Бутан та Республіку Мальді-

ви), на початку ХХІ ст. стала ареною розгортання антисистемних рухів ліворадикального спрямування – подібно до Латинської Америки, що також характеризується високим рівнем соціально-класового розшарування населення та різкими показниками коефіцієнту Джині. Підґрунтям для цього стала колоніальна спадщина й контрасти соціально-економічного розвитку регіону.

Ситуація в Південній та Південно-Східній Азії суперечлива: на тлі високих темпів економічного зростання й успіхів частини країн регіонів у індустріалізації та високотехнологічних секторах, проблеми відсталості селянських районів виглядають ще контрастніше. Рух до лідерства у сфері інформаційних технологій може поєднуватися зі збереженням пережитків кастової, релігійної та етнічної сегрегації. Країни Індійського субконтиненту, попри усі спроби завершити «зелену революцію», залишають за собою сумнівне лідерство за чисельністю безземельного селянства.

У Південній Азії проживає лівова частка трьох мільярдів людей, які вимушені існувати менш ніж на 2\$ в день [1, с.9]. У Шрі-Ланці таких осіб 41%, в Індії – 52%, у Непалі – 68%, у Пакистані – 74%, у Бангладеш – 82% [2, с.49]. У перерахунку річного доходу на душу населення це найбільш бідний регіон на Землі після Африки південніше Сахари. Згідно з даними Світового банку, у 2008 році добовий дохід 40% населення регіону складав \$1,39 на одну людину. З іншого боку, за даними рейтингу «Форбс», загальні статки 25 найбагатших громадян Індії дорівнюють сукупному річному доходу 379 мільйонів людей із найбільш бідних верств населення Південної Азії [3]. Аутсорсинг підприємств із розвинутих країн до азійських держав призводить до зростання чисельності промислового пролетаріату, до якого апелює класичний марксизм. Неомарксистський теоретик Самір Амін інтерпретує цей процес як поляризацію, що породжується неоліберальною глобалізацією – остання «перетворює периферію в „зону бур“, у природний і перманентний бунт проти світового капіталістичного порядку» [4]. На понад 2500 текстильних фабриках, котрі забезпечують три чверті експорту Бангладеш, у важких умовах працюють два мільйони робітників, переважно жінок із середнім віком у 24 роки (77% з них мають середню освіту, що значно перевищує загальнонаціональний показник для жіночого населення, котрий складає 31% [5, с.71-74]). Рівень оплати праці таких робітників не змінювався з 1994 р. У період з 1990 до 2007 рр. через незабезпечені умови безпеки праці загинуло 350 працівників і ще 2500 були важко травмовані; у Саварі, передмісті Дакки, під час впаду фабричної будівлі в 2006 р. загинули 64 людини [6, с.4]. У Бангладеш протест проти негуманних умов праці у травні 2006 р. переріс у

наймасштабніший трудовий конфлікт: було підпалено 9 фабрик, а у вуличних зіткненнях з поліцією постраждали сотні людей. Промовистою є й загальна статистика страйків у Південній Азії: хоча їх кількість постійно зменшується із 1991 р., та кількість охоплених ними робітників стрімко зростає із 2002 р. (так, у 2006 р. вона склала 2,9 мільйонів чоловік – у середньому 8689 на один страйк [6, с.253-254]).

У регіоні досі голодують понад 400 мільйонів чоловік – «адже постійний голод, що став звичним явищем, системі не загрожує», як зазначав з цього приводу Нобелівський лауреат економіст Амартія Сен [7, с.125]. У доповіді ЮНІСЕФ за 2008 рік зазначається, що від недоїдання в цьому регіоні страждає половина дітей, 2,1 мільйони з них щороку гинуть. Про недостатній рівень розвитку системи охорони здоров'я в регіоні красномовно свідчить статистика: у 1995 р. на кожну тисячу лікарів в Індії приходилося 4000 військовослужбовців, у Бангладеш – 6000, у Пакистані – 9000, у Шрі-Ланці – 25000, у Непалі – 35000 [8, с.394].

Найбільших успіхів у регіоні революційні сили досягли в Непалі. Інститут монархії в Непалі, із консервативною феодальним порядків та теократичного й жорстко ієрархізованого характеру держави, виявився безумовним атавізмом в умовах ХХ століття, особливо на тлі модернізаційних парадигм, з якими виступали сусідні Індія та Китай. Консервативність феодально-бюрократичного апарату та поглиблення проблеми економічної відсталості внаслідок визискування країни іноземним капіталом створювали таким чином сприятливий ґрунт для розповсюдження комуністичних ідей, що проникали в гірське королівство з сусідніх держав, і обумовлювали можливість відтворення в непальських умовах пропонованої Мао Цзедуну трьохфазової партизанської «народної війни». З моменту виникнення Комуністичної партії Непалу у 1949 р., попри заборони й репресії, у країні існувало загалом понад півсотні комуністичних партій та квазіпартійних утворень [9, с.171]. Поступове інтегрування легалізованої комуністичної опозиції, передусім Комуністичної партії Непалу (об'єднаної марксистсько-ленінської) дійшло до формування нею безпрецедентного в світовій практиці комуністичного уряду в монархії (кабінет Манмохана Адхикарі, 1994-1995 рр.). Одночасно перехід КПН (ОМЛ) на реформістські позиції стимулював радикалізацію селянства, а також низки робітничих і студентських організацій, серед яких зростала підтримка революційної Комуністичної партії Непалу (маоїстської), яка у 1996 р. почала громадянську війну з метою ліквідації монархії. Попри участь Індії, США і Китаю в придушенні маоїстських повстанців, авторитарний переворот короля Г'янендри у 2005 р. й наступна міжнародна ізоляція Непалу підшто-

вхнули легальну опозицію (Альянс семи партій) та КПН (м) до діалогу, наслідком якого стали масові протести в містах країни, добре відомі як «Бамбукова революція», у результаті якої на зміну авторитарному монархічному режиму в 2008 р. прийшла федеративна республіка. Маоїсти перемогли на наступних парламентських виборах з результатом 30,52 % і з серпня 2008 р. до травня 2009 р. домінували в уряді на чолі зі своїм генсеком Прачандою (Пушпою Камалом Дахалом), який здійснив низку радикальних перетворень.

Значення непальського прецеденту для подібних процесів у регіоні не варто недооцінювати. У Південній Азії перетворення у напрямку парламентської демократії (насамперед це стосується Індії [10; 19], проте дві хвили демократизації у 1988-1991 та 2007-2008 рр. долучили до цих процесів і решту регіону) супроводжуються значною підтримкою широких політичних сил, котрі об'єднують представників неоднорідних соціальних груп, але у яких домінують лівоцентристські тенденції (Індійський національний конгрес, Пакистанська народна партія, Авами ліг у Бангладеш, Партія свободи Шрі-Ланки). Щоправда, на відміну від 1950-1980-х рр., коли ці партії намагалися корелювати проводжувану ними політику із своїми світоглядними та ідеологічними установками, нині вони є апологетами неоліберальної економічної моделі. Однак у протистоянні цих партій із правоконсервативними та релігійно-націоналістичними силами місцеві офіційні ліві часто виступають на боці таких політичних рухів, окремі соціалістичні об'єднання вдаються до роботи всередині них (тактику «ентризму» практикує, зокрема, троцькістська Міжнародна марксистська тенденція). Водночас існує радикальна опозиція – подібно до Об'єднаної комуністичної партії Непалу (маоїстської) (до січня 2009 р. КПН (м)), часто маоїстського спрямування.

Маоїзм, або «марксизм-ленінізм та ідеї Мао Цзедуна» (як називають цю модифікацію комуністичного вчення самі його послідовники), після перемоги в Китаї вже у 1960-х рр. здобув помітну підтримку в середовищі антисистемних рухів у різних складових світ-системи – не тільки в країнах «Периферії», до яких він безпосередньо звертався (а це корелювало з зовнішньополітичним курсом Китайської народної республіки, яка позиціонувала себе як головного провідника антиімперіалізму та лідера держав, що розвиваються, у боротьбі «проти імперіалізму США та соціал-імперіалізму СРСР»), а й серед радикальних і дисидентських кіл у капіталістичному та соціалістичному таборі [4]. У західному світі ідеї, викладені в «Червоній книжечці», знаходили відгук у бунтівній молоді покоління 1968 р. та в деяких визначних інтелектуалів (портрет Мао висів не тільки у кабінеті філософа-екзистенціаліста Жа-

на-Поля Сартра [11, с.7] чи кінорежисера Жана-Люка Годара, а й у мексиканських художників Дієго Рівери та Фріди Кало, раніше відомих своїми троцькістськими поглядами).

Нині в більшості розвинутих держав партії-носії маоїстських ідей виродились у дрібні «антиревізійністські» секти, а якщо зберегли вплив, то увійшли для цього до широких лівих фронтів та коаліцій (наприклад, Комуністична організація Греції, член Коаліції радикальних лівих «ΣΥΡΙΖΑ») або змінили ідеологічне поле (Соціалістична партія Нідерландів). Але навіть залишившись без зовнішньої підтримки, до того ж в умовах кризи традиційних лівих, масовий повстанський рух за участю маоїстських груп залишався актуальним у Південній Азії, а також Латинської Америки.

Класична маоїстська формула експорту революції, викладена Мао Цзедунем, зокрема, у «Бесіді з африканськими друзями» (1963 р.), звучить наступним чином: *«Народ, який домогся перемоги революції у своїй країні, повинен допомогти тим, хто продовжує боротися за визволення. Такий наш інтернаціональний обов'язок»* [11, с.123]. Непальський комуністичний рух на фоні зростання своїх успіхів сам поступово перетворився на центр зближення антисистемних сил регіону [4]. Не дивно, що під час «Народної війни», КПН(м) не приховувала своєї кінцевої мети – створення Південноазійської Радянської Федерації. Аналогічні висновки породив і досвід знаходження маоїстів при владі в Непалі: обмежена кордонами окремої держави, для якої першочерговим завданням є здійснення капіталістичної модернізації, «Бамбукова революція» на практиці відчула необхідність свого поширення. Цим можна пояснити недогматичну рефлексію головного ідеолога ОКПН (м) Бабурама Бхаттарая з партійного видання «Червона Іскра» («Рато Джхилко»), де він визнає банкрутство сталіністської концепції «соціалізму в окремо взятій країні»:

«Сьогодні єдність імперіалістичного капіталізму набагато сильніша, ніж за часів Жовтневої революції у Росії. Розвиток інформаційних технологій перетворило світ на єдине село. Тим часом, через нерівномірний розвиток, притаманний імперіалізму, між різними країнами існує велика нерівність. У такій ситуації завжди існує можливість перемоги революції в одній із країн, як це було 1917 р. У такій ситуації для виживання революції буде необхідно, щоб революція перекинулася на весь світ, весь регіон, або декілька країн. У нинішній ситуації марксистам, щоб привести пролетаріат до перемоги, слід визнати правоту троцькізму, а не сталінізму» [13, с.10].

Ще у 2001 р. було створено Координаційний комітет маоїстських партій та організацій Південної Азії (*Coordinating Committee of Maoist*

Parties and Organizations of South Asia; CCOMPOSA), який проголосив своєю метою «об'єднання та координацію діяльності маоїстських партій та організацій для реагування на ситуацію, що склалася, через ведення затяжної народної війни в регіоні у контексті пришвидшення та поширення світової пролетарської соціалістичної революції». Дві конференції CCOMPOSA, котрі проходили в січні та серпні 2002 р., визначили регіон Південної Азії як «передовий фронт світової революції». 11 комуністичних партій-засновниць Координаційного комітету, що представляють Бангладеш, Шрі-Ланку, Непал, Східну Бенгалію та Індію загалом, ведуть партизанські «народні війни».

Показовою є ситуація в Індії, змальована наприкінці 2007 р. англійським істориком-марксистом Перрі Андерсоном у редакційній статті «New Left Review» наступним чином: «На даний момент правління Індійського національного конгресу в Делі залежить від парламентської підтримки комуністів, що обмежує його простір для здійснення неолиберальних реформ на загальнонаціональному рівні. У Західній Бенгалії Комуністична партія Індії (марксистська) перемогла на шостих підряд виборах – вражаюче досягнення для будь-якої партії в будь-якій частині світу. Але після проведення аграрної реформи в сільській місцевості, чого не було зроблено в інших регіонах Індії, під керівництвом свого нового лідера КПІ (м) переорієнтовується у напрямку сприяння великому бізнесу, змінюючи податкове законодавство, приймаючи репресивні заходи проти селян та профспілок з метою залучення іноземних інвестицій, – хоча перед нею все ще довгий шлях, у порівнянні з іншою значною комуністичною партією у капіталістичному суспільстві, котра пережила Холодну війну, Південноафриканською, яка стала частиною режиму АНК, що являє собою трагічну паралель із сучасною Бразилією» [14, с.28].

У той час, як КПІ (м) керує такими індійськими штатами, як Керала, Тріпура та Західна Бенгалія, тобто стала впливовою й навіть правлячою політичною силою, непримириму опозицію до неолиберального капіталізму та уряду займають наксаліти – індійські маоїсти, які ведуть свою традицію від Компартії Індії (марксистсько-ленінської), організованої в 1969 р. через відхід від Комуністичної партії Індії (марксистської). Консолідація індійських маоїстів, що була досягнута наприкінці 1960-х рр., пов'язана передусім із зовнішніми чинниками – радянсько-китайським розривом та репресіями проти радикальних прибічників Мао, що слідували за індо-китайським збройним конфліктом 1962 р. Однак їх боротьба мала під собою цілком внутрішнє підґрунтя: на 1965 р. 100 мільйонів індійців голодували через посуху й середньовічну організацію виробництва та розподілу. Свою назву нак-

саліти отримали за центром антифеодального повстання 25 травня 1967 р., очоленого Чару Ма-зумдаром та Кану Саньялом, – селищем Наксалбарі (Західна Бенгалія) [17]. Тоді відбулося взаємне відмежування маоїстських радикалів та офіційної компартії, яка саме у 1967 р. вдруге перемогла на місцевих виборах у цьому штаті.

До 1980-х рр. наксалітський рух охоплював 30 000 чоловік [15, с.101]. Сьогодні наксалітський рух охоплює широку смугу («Червоний коридор») від Бігару до Карнатаку, або ж від Аравійського моря до Гімалайських гір, і має помітну соціальну базу серед селянської бідноти, сільськогосподарських робітників, а також радикальних кіл студентства (у першу чергу Калькутти). Згідно з даними британської публіцистки Джуліт Віллет-Гол (2006 р.), наксаліти контролюють одну п'яту індійських лісових масивів і діють у 160 із 604 адміністративних округів країни [16, с.73].

Варто зазначити, що значний вплив лівих ідей відчули й відомі представники індійської культури та науки. Як зазначає Перрі Андерсон, «серед чисельної та активної індійської інтелігенції зберігається впливове марксистське крило, яке в жодному разі цілковито не залежить від ортодоксії офіційних лівих». Яскравим представником донаксалітського індійського маоїзму був учений широкого профілю (математик, астроном, історик і філолог, до того ж учасник міжнародного антивоєнного руху) Дамодар Дхармананд Косамбі; із сучасних лівих індійських інтелектуалів слід згадати письменницю (відзначену Букерівською премією за роман «Бог дрібниць») та діячку альтерглобалістського руху Арундаті Рой: поміж усього іншого, вона відстоює право на протест бідних селян, об'єднаних у маоїстському русі [17].

Результати парламентських виборів, що проводилися в п'ять етапів у квітні-травні 2009 р., виявилися невтішними для всіх їх неконгресистських учасників: загальнонаціональне представництво як джанатистського Націонал-демократичного альянсу та лівоцентристського «Четвертого фронту», так і «Третього фронту», об'єднання регіональних партій навколо Лівого фронту, у котрому, у свою чергу, домінує КПІ (м), суттєво скоротилося (у випадку з Лівим фронтом – із 43 місць в парламенті до 24). Для лівого політичного спектру Індії це означає, що прокомуністичні сили, які концентруються на парламентських формах боротьби й беруть участь у владних структурах, не можуть знайти вихід із дилеми вибору між інтересами селянства та робітництва, від імені яких вони виступають, та реальним політичним курсом, який диктується неможливістю вступати в протиріччя з позиціями національної буржуазії, звідки випливає і конформістське прагнення зберегти обличчя доборядних політиків, готових до компромісу.

Виборець не бачить відмінностей між позиціями КПН (м) та некомуністичних партій – як результат, він або зразу голосує за світський, прогресистський і демократичний ІНК, або бойкотує вибори й радикалізується, віддаючи перевагу позапарламентським антисистемним маоїстським рухам.

Саме зростання популярності маоїзму в східних та південно-східних індійських штатах більшою мірою, ніж пошук контакту з властями КНР, можна вважати основною причиною того, що Далай-лама XIV Тензін Г'ятсо, знаходячись у вигнанні, неодноразово публічно проголошував свою відданість марксизму. У численних інтерв'ю індійським газетам та виступі в Ахмедабадському інституті менеджменту, голова тибетських буддистів неочікувано зазначав наступне: *«Я монах-марксист, буддист-марксист. Я належу до марксистського табору, оскільки, на відміну від капіталізму, марксизм більш етичний. Як ідеологія, марксизм піклується про добробут робітників і вірить в розподіл благ між усіма людьми в державі»*.

Приклад «Народної війни» в Непалі безпосередньо інспірував подібні процеси в іншому високогірному гімалайському королівстві, яке часто з ним порівнюють, – у Бутані. У структурі економічної взаємозалежності Південної Азії останньому відводиться схожа спеціалізація сировинного приросту, соціоекономічний розвиток якого неможливий без участі потужніших гравців (з огляду на засудження приєднання Тибету до КНР, викликане центральною буддійською компонентою державної ідеології Бутану, таким з двох представлених є саме Індія). Щоправда, бутанська ситуація в соціально-економічній сфері та з правами людини гірша навіть за непальську: країна впевнено посідає належне місце в п'ятірці найбідніших у світі, король володіє правом втручатися в усі сфери суспільного життя (аж до анекдотичних ситуацій із переключенням монархом календарів у випадках несприятливих астрологічних прогнозів на той чи інший місяць), заборону телебачення було скасовано тільки у 2002 р., а перші в історії країни «парламентські вибори» 2008 р. взагалі перетворилися на неприхований фарс – виборці могли обирати між двома роялістськими партіями, які змагалися за палму першості в слідуванні королівському «плану» по нарощуванню «валового національного щастя». При цьому «опозиційна» політична сила («опозиційність» якої, очевидно, проявляється в тому, що очолюється вона дядьком короля Вангчука, а не самим монархом), здобула третину голосів і лише два місяці.

Тому поява 22 квітня 2003 р. прес-релізу про утворення нелегальної Бутанської комуністичної партії (марксистсько-ленінсько-маоїстської) на чолі з «товаришем Вікальпою», а згодом і її бойового загону – Армії тигрів Бута-

ну, – виглядала закономірно у світлі того, що сталося це на території таборів ООН для 107 000 бутанських біженців у непальській Джхапі. Ці біженці, переважно нащадки вихідців із числа безземельних селян, витіснених ще в XIX столітті в уражені малярією долини південного Бутану, почали масово переселятися до Непалу унаслідок переслідувань через королівську політику «бутанізації» 1980-х рр.

Проте донині відомості про діяльність маоїстів у самому Бутані залишаються вкрай неповними; у своєму списку з десяти «Вимог селянських братів та сестер» партія наслідує своїх колег у Непалі: вимоги стосуються забезпечення прав людини, репатріації біженців до Бутану, аграрної реформи (розподіл феодалних земель володінь між селянами, встановлення мінімального рівня оплати праці, рівноправності жінок, безкоштовної освіти та медицини, демократичного законодавства та свободи слова й пересування).

Отже, події в Непалі визначаються присутніми в регіоні політичними силами та групами тиску; організаційно та ідеологічно близькими до Об'єднаної комуністичної партії Непалу (маоїстської), як такі, що підтверджують правильність стратегії «затяжної народної війни» як адекватної відповіді в регіональних умовах. Тому приклад «Бамбукової революції» виступає як провідний чинник активізації наксалітського революційного руху в Індії та консолідації радикальної опозиції бутанській монархії. У перспективі до подібних ідей у своєму арсеналі можуть звернутися (чи повернутися) вилучені з легальної політики групи лівого спрямування в Бангладеш та М'янмі. Маловірогідною видається подібна перспектива в таких країнах регіону, як Пакистан та Шрі-Ланка: у першій – через інший характер культурно-політичної традиції та особливості силового чинника в структурі державної влади, у другій, попри відому долю розповсюдженості лівих настроїв у суспільстві (на острові майже півстоліття діють потужні комуністична та троцькістська партії), – через специфіку внутрішньої ситуації, що склалася після проголошення в 2009 р. остаточної перемоги урядових сил над тамільськими сепаратистами.

Революційний процес у Непалі має цінність не стільки у суто непальських, скільки у загально регіональних рамках: попри відсторонення ОКПН (м) від влади у країні, Непал продовжує виступати як «малий мотор» підйому радикальної лівої альтернативи в регіоні. За словами Пратіуша Чандри, *«імперіалісти бояться, що підйом червоної загрози у цьому болоті світового капіталізму розвіє міраж нових азіатських “економічних чудес”, які давно підпиралися за рахунок цього “болота”»* [12]. Якщо боротьба за демократію на всіх рівнях увінчається в Непалі успіхом і «маоїзм XXI століття» зможе відкри-

то організувати пролетарів, напівпролетарів та бідних селян, то класова боротьба може розповсюдитися на весь регіон, враховуючи «чисельність потенційних добровольців для маоїстських армій та інших видів супротиву світовому капіталізму», на що вказує британський теоретик альтерглобалізму («Антикапіталістичний маніфест») Алекс Каллінікос [12].

Події у Непалі є свідченням неоднозначності розвитку сучасної світ-системи, сигналом про наявність альтернативи характерному після розпаду радянського блоку ліберально-консервативному консенсусу, що пропонує відповідні рецепти «наздоганяючого розвитку» для

периферійних у світ-системі країн Азії, Африки, Латинської Америки та Океанії, які об'єднуються у категорію «Третього світу». Як визнав Гері Леуп, професор історії в університеті Тафта та координатор Програми азійських досліджень, говорячи про маоїстську революцію в Непалі, «...ця перемога, зрештою, буде викликом Фукуямі з його „кінцем історії“ як зіткнення ідей, і Гантінгтону з його „зіткненням цивілізацій“. Ми знову опиняємося у розпалі старої суперечки – капіталізм проти комунізму, який ми вважали давно вирішеним і викинутим на „смітник історії“» [19, с.94].

1. Candland Christopher. *Labor, Democratization and Development in India and Pakistan*. – London: Routledge Contemporary South Asia, 2007. – 216 p.
2. Dash Kishore C. *Regionalism in South Asia. Negotiating cooperation, institutional structures*. – London: Routledge contemporary South Asia series, 2008. – 247 p.
3. Басанта (Індра Мохан Зігдель). Революція в Південній Азії // Інтернет-журнал «Вперед» <<http://vpered.wordpress.com/2010/09/13/революція-у-південній-азії/>>
4. Амин С. Какое наследие оставил маоизм <<http://marx.org.ua/component/content/article/1-articles/191-2008-09-30-09-46-45>>
5. Sato Hiroshi, Murayama Mayumi. *Globalisation and Employment in South Asia: The South Asian Experience*. London: Palgrave Macmillan, 2008. – 319 p.
6. Labour, Globalization and the State. *Workers, women and migrants confront neoliberalism*. – London: Routledge Contemporary South Asia, 2007. – 263 p.
7. Jalal Ayesha. *Democracy and Authoritarianism in South Asia: A Comparative and Historical Perspective* – Cambridge University Press: Contemporary South Asia, 1995. – 295 p.
8. Ігнат'єв П. М. Індія на шляху до лідерства в Південній Азії. – Чернівці: Книги – XXI. 2006. – 504 с.
9. Rawal Bhim. *The Communist Movement in Nepal: Origin and Development*. – Катманду. Achham-Katmandu Contact Forum, CPN (UML), 2007. – 240 p.
10. Демократія в Індії / Под ред. Ф. Н. Юрлова. – М.: Інститут востокознавства РАН, 2002. – 228 с.
11. Мао Цзедун. Маленькая красная книжица. – М.: Алгоритм, серія «Левый марш», 2007. – 448 с.
12. Тарасов А. Н. Партизанские страсти. Невидимая миру война в Шангри-Ла // Политический журнал, №42 (45) <<http://www.politjournal.ru/index.php?action=Articles&issue=77&tek=2589&dirid=67>>
13. «Червона Іскра»; липень 2009 р.
14. Anderson Perry. *Jottings on the Conjuncture* // New Left Review, Volume 48. – P. 5-37 <http://www.newleftreview.org/?view_2695.html>
15. Singh Prakash. *The Naxalite Movement in India*. New Delhi: Rupa & Co., 1999. – 264 p.
16. Vidal-Hall Judith. *Naxalites* // In: Index on Censorship, Volume 35, Number 4 (2006). – P. 73-75.
17. Рой Арундати. В пути с товарищами // Інтернет-версія журналу «Скепсис» <http://scepisis.ru/library/id_2813.html>
18. Прагиуш Чандра. Королевская армия Непала и империалистическая деятельность в Непале <<http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?ItemID=10248>>
19. Валлерстайн И. После либерализма / Под ред. Б. Ю. Кагарлицкого. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 256 с.

РЕЗЮМЕ

НЕПАЛЬСКАЯ РЕВОЛЮЦИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАСПРОСТРАНЕНИЯ МАОИСТСКИХ ДВИЖЕНИЙ В СТРАНАХ ЮЖНОЙ АЗИИ

Пилаш Д. М. (Київ)

В статье рассматривается перспектива разворачивания антисистемных движений маоистского толка в странах Южной Азии. Важнейшим катализатором этого процесса стала победа повстанцев из Коммунистической партии Непала (маоистской) в гражданской войне и проведенная при их участии революционная трансформация политической системы страны, в которой федеративная республика сменила индуистскую монархию. На основании свидетельств о деятельности близких к непальским маоистам партизан-наксалитов в Индии, а также анализа противоречивого социально-экономического положения в регионе и декларируемых леворадикальными силами региона целей делается вывод о значительном потенциале революционных движений в ряде южноазиатских государств.

Ключевые слова: «Бамбуковая революция», Бутан, гражданская война в Непале, Индия, коммунистическое движение, маоизм, марксизм, наксалиты, неолиберализм, Непал, Южная Азия.

SUMMARY

THE NEPALESE REVOLUTION AND THE PROSPECTS OF MAOIST MOVEMENT IN THE SOUTH ASIAN REGION

D. Pilash (Kyiv)

The article deals with the prospects of proliferation of Anti-System movements influenced by Maoism in the South Asian countries. A significant contribution was made to this process by the Communist Party of Nepal (Maoist) that victoriously ended the Nepalese civil war and participated in political transformation of the state from Hindu monarchy towards federative republic. Given the evidences of Indian Naxalites' activities, together with the analysis of controversial social and economic situation in the region, and the declared goals of local far left parties and organizations, it can be concluded that revolutionary forces do have a considerable capacity to evolve in a number of South Asian states.

Key words: Nepalese revolution, Bhutan, Nepalese civil war, India, Communist movement, Maoism, Marxism, Naxalites, Neoliberalism, Nepal, South Asia.

УДК 94 (470+571) «2003/2010»

СТВОРЕННЯ ПЕРМСЬКОГО КРАЮ РФ: ПРИЧИНИ, ХІД І ПЕРШІ НАСЛІДКИ (2003 – 2010 РОКИ)

Шатров В.В. (Ужгород)

В цій статті аналізуються причини, хід і перші наслідки об'єднання Пермської області і Комі-Перм'яцького автономного округу в новий суб'єкт Російської Федерації – Пермський край. Нами були розглянуті як офіційні, так і реальні причини злиття цих регіонів. Також, в ході дослідження ми прийшли до висновку про суперечливий характер наслідків об'єднання для колишнього Комі-округу.

Ключові слова: укрупнення, Комі-Перм'яцький автономний округ, Пермська область, Пермський край, суб'єкт федерації

Друга половина ХХ століття стала періодом кризи і розпаду федерацій, створених за національним і національно-територіальним принципами. А для Російської Федерації ця проблема стала особливо актуальною у зв'язку з наростанням загрози її подальшого існування внаслідок розпаду СРСР. Однією із спроб подолати цю небезпеку було укрупнення суб'єктів Російської Федерації у 2003-2008 рр., яке розпочалося з об'єднання Пермської області і Комі-Перм'яцького автономного округу. В принципі, проблема реформування адміністративно-територіального управління є актуальною для будь-якої держави, яка прагне зберегти свою територіальну цілісність. Назрілою вона є і в Україні. Неодноразово піднімалося питання про федералізацію нашої держави і про об'єднання сусідніх областей. Ми вирішили дослідити причини, хід і перші наслідки створення Пермського краю.

У своєму дослідженні ми скористалися працями російських дослідників С.С. Артоболевського, О.І. Вендіна, Е.Ш. Гонтмахера, Н.В. Зубаревич, А.В. Кинєва [2, с.1-176], М. Глигич-Золотаревої [5, с.1], Н. Ісаєвої [10, с.170-175], Д. Нікітіна [12, с.1], В. Сепчагова, В. Дадалка, А.

Багіша [20, с.5-36] і американського дослідника Дж. Пола Гуда [8, с.172-212], в яких з різних позицій оцінюється створення Пермського краю.

В якості джерел нами були використані Федеральний конституційний закон (надалі – ФКЗ) від 17 грудня 2001 року «Про порядок прийняття в Російську Федерацію і утворення в її складі нового суб'єкта Російської Федерації» [23, с.1; 24, с.1], ФКЗ від 25 березня 2004 року «Про утворення в складі Російської Федерації нового суб'єкта Російської Федерації в результаті об'єднання Пермської області і Комі-Перм'яцького автономного округу» [25, с.1], Статут Пермського краю [22, с.1-33], Договір від 17 лютого 2003 року стосовно узгодження дій щодо утворення нового суб'єкта Російської Федерації шляхом об'єднання Пермської області і Комі-Перм'яцького автономного округу [9, с.1], меморандум про утворення нового суб'єкта Російської Федерації шляхом об'єднання Пермської області і Комі-Перм'яцького автономного округу [11, с.1], Угоду між Пермською областю і Комі-Перм'яцьким автономним округом про правове становище Комі-Перм'яцького округу у складі Пермського краю [21, с.1; 17, с.84-85], статистичні матеріали [18; 19], звіт голови Комі-